

Date: 23rd January-2025

AHMAD YASSAVIY IJODIDA TAVBA TALQINI

Umurova Nigina Raximovna

BuxDU doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Ahmad Yassaviy hikmatlarida tavba tushunchasining badiiy talqini, uning tasavvufdagi oʻrni tahlil qilinadi. Tavbaning mohiyati, mazmuni muallif sheʼlaridagi badiiy ifodasi xususida mulohaza yuritiladi.

Kalit soʻzlar. Hikmat, tasavvuf, tavba, nafs, tariqat, zuhd.

Abstract. This article analyzes the artistic interpretation of the concept of repentance in the wisdom of Ahmad Yassavi, its place in Sufism. The essence and content of repentance are considered in the artistic expression of the author's poems.

Key words. Wisdom, Sufism, repentance, nafs, tariqat, asceticism.

Абстрактный. В данной статье анализируется художественная интерпретация понятия покаяния в мудрости Ахмеда Яссави, его место в суфизме. Сущность и значение покаяния рассматриваются в художественном выражении стихотворений автора.

Ключевые слова. Мудрость, Суфизм, покаяние, желание, секта, аскетизм.

Ahmad Yassaviy tasavvuf olamidagina emas, butun dunyo adabiyotida ezgulikka chorlovchi hikmatlari bilan tanilgan soʻfiy shoirdir. Muallif hikmatlarida tasavvufiy tushunchalarning talqini shoirona goʻzal badiiy ifodasini topgan. Xususan, tavba haqida hikmatlar alohida oʻringa ega. "Tavba" soʻzining qaytmoq, pushaymon boʻlmoq, gunohlarni tark etib Haqqa yuz burmoq, kelajakda gunohni takrorlamaslikka azm etmoq kabi maʼnolari bor. Imom Gʻazzoliyga koʻra, tavba ilm, hol, va feʼl kabi navbati bilan bir-birini taqozo etuvchi uch narsaning birlashuvidan paydo boʻladigan oʻzgarmas ilohiy sunnatdir. Bu bosqichlarning har biri oʻzidan keyingi bosqich uchun zaruratdir. Chunki Alloh taoloning mulk va malakutga joriy etgan qonunidagi uzluksizlik shuni taqozo qiladi. Gunohlar bois paydo boʻlib, banda bilan uning suyukli narsalari orasini toʻsadigan ulkan zararni anglash ilmdir. Bu ulkan zararni toʻla anglagan kishi oʻz qalbiga gʻolib boʻladi. Bu anglash suyukli narsasini boy bergan qalbda alam-ogʻriq paydo qiladi. Qalbda yoʻqotish hissi ortgani sayin alamning shiddati ham kuchayadi. Mahbubini oʻzining bir yomon feʼli sabab boy bergani uchun qalb afsus chekadi. Qalbning bu ogʻrigʻi nadomat deyiladi. Ogʻriq ichkarini butunlay egallab olganidan soʻng, qalbda qasd deb atalgan oʻzgacha bir holat namoyon boʻladi (qasd – gunohni tark etishni maqsad qilish, shu maqsad tomon qadam tashlash). Tavba shunday ogʻriqki, u bekor oʻtayotgan umrni his qilish, Allohning gʻazabi ostida zoe boʻlayotgan bebaho neʼmat – oʻtgan va oʻtayotgan kunlarni oʻylab, qonli yoshlar toʻkishdir. Darhaqiqat, oʻtgan xatodan pushaymon boʻlib, gʻamga botish musulmon uchun vojibdir. Bu hol tavbaning ruhi, oʻnglanish u bilan kamoliga yetadi. Tavbaning shartlari haqida ulamolar ham mulohaza bildirishgan. Olimlar bunday deganlar: "Tavbaning uchta sharti bor: Gunohdan toʻxtash, pushaymon boʻlish va unga qaytmaslikka

Date: 23rd January-2025

ahd qilish”. Ba’zi olimlar esa: “Tavbada sodir etilgan gunohdan pushaymon bo’lishning o’zi yetarlidir. Zero, bu pushaymonlik gunohdan uzilishni va qaytib uni qilmaslikka ahd qilishni taqozo etadi. Bu ikkisi pushaymonlikdan paydo bo’ladi, shuning uchun ham: “Pushaymonlik tavbadir”, deyishgan.

Egri yo’lg’a yurdum, doim xato qildim,

Emdi bildim, o’z jonima jafo qildim.

Dargohinga yaqom tutub yano keldim,

Lutf aylabon tavbam qabul etormukin? (41b)

Ahmad Yassaviy o’zining hikmatlarida odob-axloq, diniy- falsafiy hamda shariat va tariqat qoidalari she’riy tarzda o’zining yorqin aksini ko’rsatgan. Yuqorida keltirilgan hikmatda ijodkor xato qilgan egri yo’ldan yurgan insonning tavbasini tasvirlagan. Unda haqiqatdan ham obraz o’zining gunohlarini, xatolarini hamda doim egri yo’ldan yurganini tan olgan. Bu gunohlar orqali faqat o’z joniga azob berganini anglab yetgan. Va o’zi yana Alloh dargohiga gunohlarini mag’firat qilishini so’rab kelganligi aytilgan. Hamda so’nggi misrada tajohil-ul orif san’ati orqali uning gunohlari kechiriladimi yoki yo’qmi shuni so’ragan.

Erga ilging bergil, joning fido qilg’il,

Yurma yiroq, bo’lma nohaq, beri kelgil,

O’lmak haqdur, o’lmas burun tavba qilg’il,

Ko’b kishilar tavbasizin o’tmadimu? (45b)

Ushbu hikmatda ijodkor adib tavba qilishning ahamiyati haqida so’z yuritgan. Jumladan birinchi baytda erga (xalqqa) ilging (qo’ling) bergil, joning fido qil deyish orqali vatan uchun, xalq uchun joningni ham fido qil, xalqdan yiroqda yurma ularning dardini o’zingning darding deb bil, nohaq bo’lma doim ularga yaqin bo’lg’in. O’lim haqdur, biz bandalarni Alloh bu dunyoga keltiribdimi albatta bir kun qaytarib oladi. Shuning uchun har bir inson o’limini bilgan holda bu foni dunyoda ham yaxshilik qilib, boqiy dunyo tadorigini ko’rishi kerak. So’nggi misrada esa qilgan gunohlariga tavba qilishi kerakligi aytilgan. Undan tashqari tajohil ul orif san’ati orqali kishilarning tavbasi o’tadimi deb so’ralgan.

So’ngso’z o’rnida shuni aytilish joizki, adib hikmatlaridagi mavzular olami keng va rang- barangdir. Ayniqsa hikmatlarda tilga olinayotgan nafs, taqvo, tavba, zuhd, faqru fano, toat va ibodat hamda ko’plab axloqiy masalalarning qalamga olinishi ahamiyatlidir. Qolaversa, yuqorida tahlil qilganimiz tavba masalasidagi hikmatlarda ham insonlarning gunohlari uchun faqat Allohdan kechirim so’rashi kerakligi hamda Alloh kechiruvchi va rahmdil zot ekanligi aytib o’tilgan. Bundan tashqari Ahmad Yassaviy hikmatlarida insonlarni to’g’ri yo’lga boshlash, yoshlikdan riyozat yo’liga kirish, hayotni qadriga yetish kabi chorlovlar aks ettirilgan.

Demak, har bir insonga hayot atalmish buyuk ne’mat Alloh taolo tomonidan berilibdiki, uni qadriga yetish, har bir lahzasidan unumli foydalanishimiz, hayotimizni savob ishlar bilan yaxshiliklar bilan o’tkazishimiz kerak.

Date: 23rd January-2025

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Аҳмад Яссавий. Девони Ҳикмат. Тошкент: “Мовароуннаҳр”. 2004.
2. Ahmad Yassaviy Devoni hikmat (yangi topilgan hikmatlar). www.ziyouz.com kutubxonasi.
3. Аҳмад Яссавий. Хикматлар.-Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1991.
4. Комилов Н. Тасаввуф. Биринчи китоб.- Тошкент: Абдулла Кодирий номидаги халк мероси нашриёти, 1994.
5. Комилов Н. Тасаввуф. Иккинчи китоб. Тавҳид асрори.- Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат хамда “ Ўзбекистон ” нашриётлари, 1999.
6. Маҳмуд Асъад Жўшон. Зикруллоҳнинг фазилатлари. Тошкент: “Сано-стандарт”. 2019.
7. Сиёев Саъдулла. Яссавийнинг сўнгги сафари. Тошкент:”Чўлпон”. 1994
8. Ҳаққул И. Тасаввуф ва шеърят. – Т.: АСН, 1991.
9. Ҳаққул И. Ирфон ва идрок. – Т.: Маънавият, 1998.
10. Umurova N. INTERPRETATION OF HIS IDEAS IN THE WORK OF AHMAD YASSAVIY //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. C10. – С. 45-49.
11. Raximovna U. N. TASAVVUF TA’LIMOTI VA G ‘ARB ADABIYOTI //Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences. – 2023. – С. 117-119.
12. Raximovna, Umurova Nigina. ""Beshinchi tog "" asarida Sharq falsafasi." Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences. 2023.
13. Raximovna N. U. AHMAD YASSAVIY HIKMATLARIDA TASAVVUFIY TUSHUNCHALAR TALQINI //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2024. – Т. 2. – №. 19. – С. 57-63.

